

HYVI
NVOINTI
ALU EYH
TI HYVIL ÖV
ÄL FÄ
RDS OMR
ÄDESBOL
AGET

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluseteli

Sami Uotinen, johtava juristi, Hyvil

11.10.2023

Palvelusetelilaki - soveltamisala

- Sovelletaan palvelusetelin käyttöön hyvinvointialueiden järjestämissä sosiaali- ja terveyspalveluissa
- Palveluseteli on yksi palvelujen tuottamistapa muiden joukossa
- Hyvinvointialueesta annetun lain 9 §:n 1 momentin mukaan, jollei lailla toisin säädetä, hyvinvointialue voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia ne sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta. **Palvelusetelin käytöstä säädetään erikseen.**
- **Palveluseteli ei ole oma erillinen palvelu!**

KHO 25.2.201 T 330, KHO:2010:10

- Omaishoitajan lakisääteisten vapaapäivien toteuttamiseksi myönnettyjä palveluseteleitä ei voitu käyttää hoidettavan lääkärikäynteihin eikä tämän kampaamo- ja kauneushoitolamaksuihin.

Määritelmiä

- **Asiakas** = sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettua asiakasta ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua potilasta;
- **Palveluseteli** = järjestämisvastuussa olevan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelun saajalle myöntämää sitoumusta korvata palvelujen tuottajan antaman palvelun kustannukset hyvinvointialueen ennalta määräämään arvoon asti;
- **Tulosidonnainen palveluseteli** = palveluseteliä, jonka arvo määräytyy hyvinvointialueen määrittelemien asiakkaan jatkuvien ja säännöllisten tulojen mukaan tai jonka arvo perustuu tulojen huomioon ottamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 10 b-10 d, 10 f, 10 g tai 10 i §:ssä säädetyllä tavalla;
- **Omavastuuosuus** = sitä osuutta yksityisen palvelujen tuottajan palvelun hinnasta, jota hyvinvointialueen myöntämän palvelusetelin arvo ei kata ja joka jää asiakkaan maksettavaksi.

Palvelusetelilaki - peruslähtökohtia

- Hyvinvointialue päättää siitä käyttääkö se palveluseteliä järjestämistapana vai ei
- Hyvinvointialue päättää myös siitä, missä palveluissa seteliä käytetään ja missä laajuudessa
- Palvelusetelipalveluntuottajat ovat yksityisiä palveluntuottajia
- Hyvinvointialueen tulee hyväksyä ne yksityiset palvelujen tuottajat, joiden palvelujen maksamiseen asiakas voi käyttää hyvinvointialueen myöntämää palveluseteli

Palvelusetelilaki - lakisääteiset hyväksymiskriteerit

- Hyvinvointialueen tulee määritellä palvelun tuottajien hyväksymiskriteerit
- Osa kriteereitä on lakisääteisiä
 - Merkitty ennakkoperintärekisteriin
 - Täyttää yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa ja yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa asetetut vaatimukset
 - Palvelujen vastattava vähintään sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta hyvinvointialueen toiminnalta
 - Oltava potilasvakuutuslain mukainen vakuutus tai muu vastuuvakuutus

Palvelusetelilaki - hyvinvointialueen asettamat vaatimukset

- Hyvinvointialue voi (käytännössä täytyy) erikseen asettaa vaatimuksia hyväksymiselle
 - Vaatimusten tulee liittyä asiakkaiden tai asiakasryhmien tarpeisiin, palvelujen määrään tai laatuun tai hyvinvointialueen olosuhteisiin
 - Myös muita vastaavia vaatimuksia
- Hyvinvointialueen itsensä asettamien vaatimusten tulee olla palveluntuottajia syrjimättömiä ja perustua puolueettomasti arvioitaviin seikkoihin
- Hyväksymiskriteerien (sääntökirja) avulla myös määritellään se palvelu, mikä asiakkaalla on oikeus saada ja palveluntuottajalla on velvollisuus tuottaa

Palvelusetelilaki - palveluntuottajan hyväksyminen

- Hyvinvointialue hyväksyy ne yksityiset palvelun tuottajat, joiden palvelujen maksamiseen asiakas voi käyttää hyvinvointialueen myöntämää palveluseteliä
 - Kaikki hyväksymisehdot täyttävät tai;
 - Kilpailuttamisen perusteella rajattu joukko
- Hyväksyminen tulee peruuttaa, jos hyväksymiselle asetetut edellytykset eivät enää täyty tai palvelun tuottaja pyytää hyväksymisen peruuttamista

KHO 4.3.2016 T 662 (KHO:2016:23)

- Sosiaali- ja terveyslautakunnan alainen viranhaltija oli tehnyt päätöksen, jolla hän oli poistanut X:n yrityksen kaupungin palveluseteliyrittäjien palvelutuottajaluettelosta.
 - Sosiaali- ja terveyslautakunta hylkäsi X:n oikaisuvaatimuksen viranhaltijan päätöksestä.
- Hallinto-oikeus poisti X:lle annetun muutoksenhakuohjauksen ja jätti X:n valituksen tutkimatta. HaO:n perustelujen mukaan oikeus ei voinut tutkia palvelujen tuottajaluettelosta poistamista koskevaa, tosiasiallisen hallintotoiminnan luonteiseen toimeen kohdistuvaa valitusta.
- Korkein hallinto-oikeus katsoi, että viranhaltijan päätös sisälsi valituskelpoisen ratkaisun. Päätös vaikutti X:n oikeuteen toimia kunnan palveluseteliyrittäjänä ja sillä oli merkitystä hänen elinkeinotoiminnassaan. X:llä oli oikeus hakea muutosta viranhaltijan päätökseen.
 - Koska lailla ei ole erikseen toisin säädetty, muutoksenhakuun sovellettiin kuntalain säännöksiä sellaisina kuin ne olivat voimassa viranhaltijan tehdessä päätöksensä. Hallinto-oikeuden olisi tullut tutkia X:n valitus lautakunnan päätöksestä kunnallisvalituksena. Asia palautettiin hallinto-oikeudelle uudelleen käsiteltäväksi.

Palvelusetelilaki - informaatio

- Hyvinvointialueen on pidettävä luettelo hyväksymistään palvelujen tuottajista
- Tiedot palvelujen tuottajista, näiden tuottamista palveluista ja hinnoista tulee olla julkisesti saatavilla internetissä ja muulla soveltuvalla tavalla

Palvelusetelilaki - palvelusetelin arvo

- Asiaksmaksulaissa asiakasmaksuista säädetty ei pääsääntöisesti rajoita omavastuuosuuden määräytymistä
- Palvelusetelin arvon tulee olla asiakkaan kannalta kohtuullinen ottaen huomioon
 - Oman toiminnan kustannukset
 - Ostopalvelun kustannukset
 - Asiakkaan maksettavaksi jäävä arvioitu omavastuuosuus
- Palvelusetelin kohtuullinen arvo on pääsääntö, josta on poikkeuksia

Palvelusetelilaki - palvelusetelin arvo

- Asiakasmaksulain 4 ja 5 §:ssä maksuttomiksi säädettyjen palvelujen hankkimiseksi annettavan palvelusetelin arvon tulee olla sellainen, ettei maksettavaksi jää omavastuuosuutta
- Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen hankkimiseksi annettavalla palvelusetelillä täytyy voida hankkia yksilöllistä tarvetta vastaava tavanomainen apuväline
 - Kalliimman apuvälineen voi hankkia, jos maksaa erotuksen
- Poikkeus myös omaishoitajan ym. (AML 6 b-c §) vapaan aikaisten palvelujen palvelusetelin osalta
- Hyvinvointialue voi hyväksymiskriteereissä asettaa palveluntuottajalle myös palvelun hintaa koskevia vaatimuksia esim. hintakaton

EOA 4.11.2016, Dnro 1101/4/16

Henkilökohtainen apu - poimintoja

- A:n kunnan sosiaali- ja terveystalvelukeskuksen antaman lausunnon mukaan A:n kunnassa on käytössä henkilökohtaisen avun järjestämiseksi kolme eri järjestämismallia: työnantajamalli, palvelusetelimalli ja henkilökohtaisen avun järjestäminen omana toimintana osana kotihoitoa.
- Lausunnon mukaan palvelusetelillä järjestettävästä palvelusta arkisin kello 7-18 välisenä aikana korvataan asiakkaalle enintään 27 euroa per tunti. Muuna aikana, iltaisin tai öisin, korvauksen määrä on 30 euroa/ tunti.
- A:n kunnan sosiaalitoimen lausunnon liitteenä oli voimassa oleva henkilökohtaisen avun toimintaohje. Toimintaohjeen mukaan palveluseteliä voidaan käyttää henkilökohtaisen avun järjestämisessä, mikäli henkilökohtaisen avun tarve on enintään 30 tuntia kuukaudessa. Ohjeen mukaan palveluseteliä voidaan käyttää myös "vakituiseen avustajan väliaikaiseen ja lyhytkestoiseen sijaisjärjestelyyn, täydentämään henkilökohtaista apua ja vähäisiin tuntimääriin tarvittavaan henkilökohtaiseen apuun."

EOA 4.11.2016, Dnro 1101/4/16

Henkilökohtainen apu - johtopäätökset

- Palvelusetelin arvo tulee mitoittaa sellaiseksi, että vaikeavammaisen henkilö saa tosiasiasa välttämättömän avuntarpeensa turvattua siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin, kun häntä koskevassa päätöksessä on määritelty. Se, millä tavoin palvelua on toteutettavissa ja missä laajuudessa palvelua tulee järjestää, riippuu osaltaan myös asiakkaan palvelusuunnitelmaan kirjatuista seikoista. Näillä seikoilla ja tiedoilla saattaa olla merkitystä myös siihen, minkä suuruisena palveluseteli tulee asiakkaalle myöntää.
- Vaikka kunnalla on oikeus päättää palvelujen järjestämistavasta, ei valittu järjestämistapa saa estää tai kaventaa yksittäisen vammaisen henkilön subjektiivisen oikeuden toteutumista siinä laajuudessa, kun häntä koskevassa päätöksessä on määrätty.
- Saamani selvityksen perusteella katson, että A:n kunnan sosiaali- ja terveystalokeskuksen ohjeet ja käytäntö henkilökohtaisen avun järjestämisestä saattavat joissain tilanteissa estää tai kaventaa vaikeavammaisen henkilön oikeuksien täysimääräisen toteutumisen ja palvelujen saannin.

Palvelusetelilaki - arvon korottaminen yksittäistapauksessa

- Yksittäistapauksessa palvelusetelin arvoa on korotettava 7 §:n 1 momentissa säädettyä korkeammaksi, jos asiakkaan ja hänen perheensä toimeentulo tai asiakkaan lakisääteinen elatusvelvollisuus muutoin vaarantuu taikka se on tarpeen muut huollolliset näkökohdat huomioon ottaen
- Arvon korottamisesta tehtävä päätös, joka on muutoksenhakukelpoinen

Palvelusetelilaki - asiakkaan asema

- Hyvinvointialueen on selvitettävä asiakkaalle
 - Asiakkaan asema palveluseteliä käytettäessä
 - Palvelusetelin arvo
 - Palvelun tuottajien hinnat
 - Omavastuuosuuden määräytymisen perusteet ja arvioitu suuruus
 - Vastaavasta muulla tavoin järjestetystä palvelusta asiakasmaksulain mukaan määräytyvä asiakasmaksu

Palvelusetelilaki - asiakkaan asema

- Asiakkaan on annettava hyvinvointialueelle palvelusetelin myöntämistä varten tarvittavat tiedot
- Asiakkaalle annettava tieto, mistä muualta ja mitä häntä koskevia tietoja voidaan hankkia suostumuksesta riippumatta
- Asiakkaalle on varattava tilaisuus tutustua muualta hankittuihin tietoihin ja antaa asiassa tarpeellista selvitystä
- Asiakas-/potilaslakia sovelletaan

Palvelusetelilaki - asiakkaan asema

- Jos palvelusetelin arvo tulosidonnainen on palvelusetelin arvosta annettava päätös
 - Tietojen saanti asiakasmaksulain 14 a §:n nojalla
 - Päätökseen voi hakea muutosta
- Myös palvelusetelin arvon korottamista koskevasta asiasta on annettava päätös, johon voi hakea muutosta

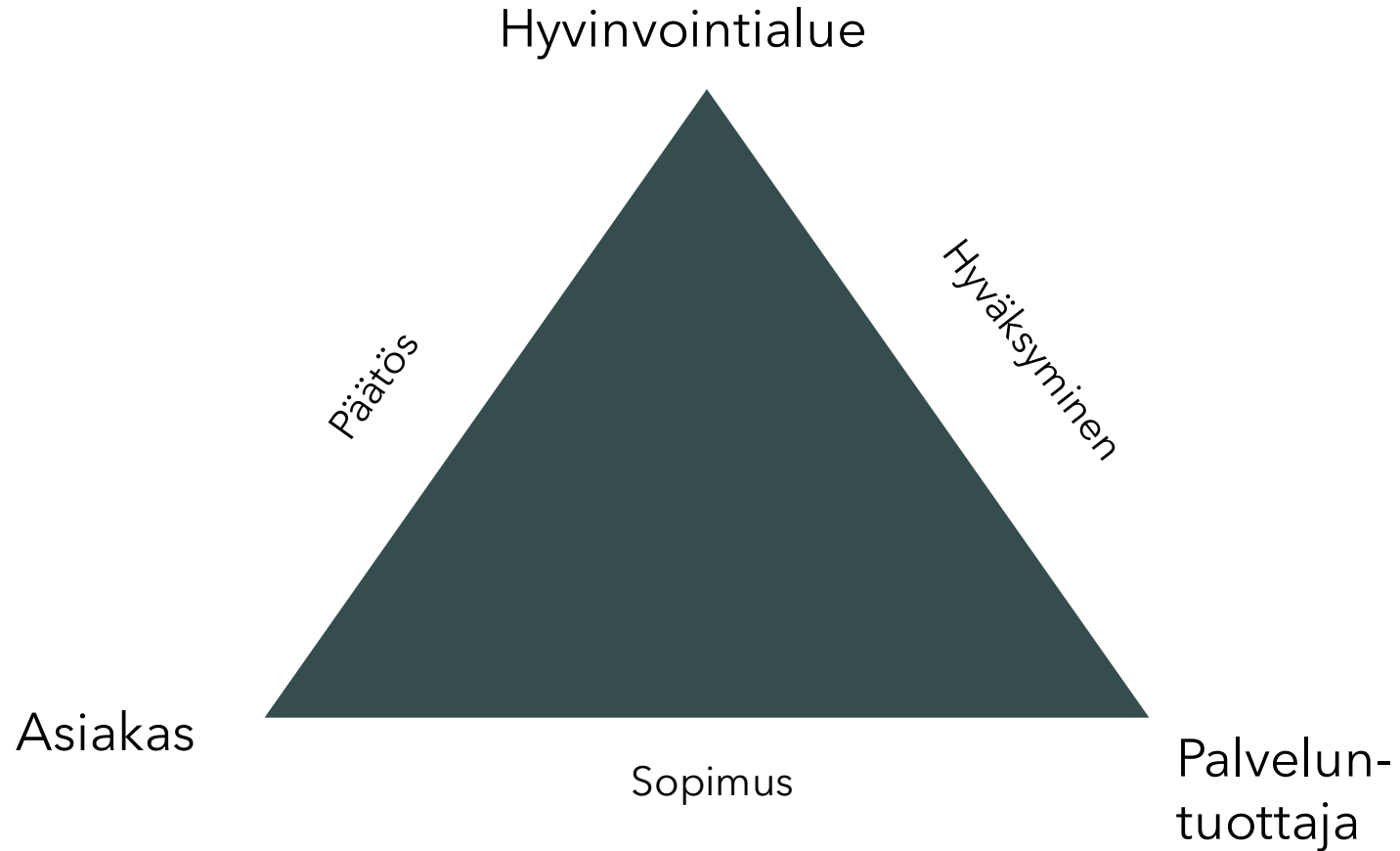
Palvelusetelilaki - asiakkaan asema

- Asiakkaan mielipide tulee ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon silloin kun hyvinvointialueella käytetään palveluseteliä asiakkaan tarvitseman palvelun järjestämiseen
 - Hyvinvointialueella vastuu palvelujen järjestämisestä
 - Asiakkaalla ei ehdotonta oikeutta saada palveluja järjestettynä palvelusetelillä
- Asiakkaalla oikeus kieltäytyä palvelusetelistä
 - Ohjattava muilla tavoin järjestettyjen **hyvinvointialueen** palvelujen piiriin
 - Poikkeuksellisen vahva oikeus suhteessa järjestämistapaan
 - Asiakkaan kieltäytyessä palvelusetelistä hoitotakuun määräaikoja edelleen sovellettava palveluja muilla tavoin järjestettäessä

Palvelusetelilaki - asiakkaan asema

- Hyvinvointialue arvioi asiakkaan palvelutarpeen ja päättää palvelun järjestämisestä
 - Asiakasprosessi ja palveluista päättäminen kuten muiden järjestämistapojen yhteydessä
- Palvelusetelin saanut asiakas tekee sopimuksen palveluntuottajan kanssa
 - Sovellettavaksi tulevat sopimussuhdetta koskevat sopimusoikeuden ja kuluttajaoikeuden määräykset
 - Erimielisyydet mahdollista saattaa kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi

Palveluseteli - osapuolten väliset suhteet

Palveluseteli ja ostopalvelut

	Palveluseteli	Ostopalvelu (hankinta)
Sovelletaan hankintalakia	Ei (pääsääntöisesti)	Kyllä
Asiakkaan maksuosuus	Omavastuu	Asiakasmaksu
Sovelletaan asiakasmaksulakia	Ei	Kyllä
Järjestäjän ja tuottajan sopimus	Ei	Kyllä
Asiakkaan ja tuottajan sopimus	Kyllä	Ei
Palveluntuottajan hyväksyminen	Kyllä	Ei
Rekisterinpitäjä	Järjestäjä	Järjestäjä
Oikeus kieltäytyä ko. tuottamistavasta	Kyllä	Ei

Palvelusetelilaki - muita näkökohtia

- **Hyvinvointialue on palvelusetelillä järjestettävässä palvelussa syntyvien potilas- ja asiakasasiakirjojen henkilötietolaissa tarkoitettu rekisterinpitäjä**
 - Tästä on siis nimenomaisesti säädetty palvelusetelilaissa - ei ole neuvottelukysymys

Palvelusetelin käytön rajoituksia ja esteitä

- Tehtävät, joissa käytetään julkista valtaa
- Palvelut, joissa asiakas ei voi valita palvelua tai palvelun tuottajaa
 - Tahdosta riippumaton hoito ja huolto
 - Kiireelliset/päivystykselliset palvelut
- Kun asiakas ei kykene tekemään valintoja
 - Omaiset, läheiset - > asiakkaan tahdon selvittäminen
 - Edunvalvoja
- Markkinatilanne?
- Muita tilanteita?

Kiitos!

Sami Uotinen
Johtava juristi

H Y V I
N V O I N T I A
L U E Y H T I Ö V Ä
L F **HYVIL** Ä R
D S O M R Å D
E S B O L A
G E T

